תערוכת המליות הבלתי נפסקת

החזון של **'אליאנס - כל ישראל חברים'** לארגן את כל היהודים לפעילות של סולידריות, עזרה וערבות הדדית מתוך ערכים יהודיים ואוניברסאליים לקידום כלל האנושות, תורגם כבר בראשית הדרך לחינוך. לאורך שנות קיומו של הארגון הוקמו כ-280 בתי ספר במזרח התיכון, בצפון אפריקה, באסיה ובבלקן, בית מדרש להכשרת מורים ובית מדרש להסמכת רבנים, בהם למדו כמיליון תלמידים והוסמכו מאות מורים ורבנים, שנשלחו ללמד בבתי הספר.

'אליאנס - כל ישראל חברים' יזם, פיתח והשקיע בתחיית השפה העברית, במהפכת השכלת נשים, בחיבור יהדות ומודרנה, במצוינות חינוכית, במנהיגות מקומית וביהדות מחברת.

הסיפור של 'אליאנס - כל ישראל חברים' הוא מקור ההשראה לפעילות שלנו למען החברה בישראל.

היום בישראל, **'כל ישראל חברים'** מעודד מצוינות חינוכית ומנהיגות מקומית בפריפריה, מטפח יהדות ישראלית מחברת, ויוצר חיבורים למסורת יהדות ספרד וליהדות צרפת.

'כל ישראל חברים' יוזם תכניות התערבות והעצמה בבתי ספר ובקהילה, ומכשיר עתודות חינוכיות ומנהיגות מקומית כאמצעי לשינוי חינוכי-חברתי בר קיימא. מתוך תפישה כוללת של חיבורים בין הישגים לימודיים לתהליכי זהות, 'כל ישראל חברים' מנכיח מסורת יהודית מגוונת, מכילה ומחברת.

מרכז הרצל, מיסודה של ההסתדרות הציונית העולמית, הוקם במטרה להנחיל את מורשתו ופועלו של חוזה המדינה, בנימין זאב הרצל, כסמל לאידיאולוגיה ציונית עדכנית - מוסרית, ערכית ומחייבת.

אחד מעקרונות היסוד של המרכז הינו יצירת גשר בין העבר להווה; גשר המפיח חיים חדשים במורשתו של הרצל ובחזון הציוני. הנושאים שהעסיקו את הרצל לפני למעלה ממאה שנה - הזהות היהודית, האנטישמיות, יחסם של יהודי התפוצות לרעיון הציוני, משמעותה של ארץ-ישראל ודמותה של המדינה היהודית - מוסיפים להעסיק אותנו גם היום.

המרכז מפעיל את **מוזאון הרצל** - מרכז מבקרים חדשני ואטרקטיבי והמוליך את המבקרים לאורך מסע חייו הסוער והמרתק של הרצל, מאירופה של סוף המאה ה-19 ועד לימינו אנו במפגש מרגש של חזון ומציאות. המבקרים זוכים להתחבר לחזון הציוני הגדול ולהגשמתו.

לצד המוזאון פועל מרכז חינוכי ומרכז כנסים המפעיל ומארח סדרות של פעילויות, סדנאות, סיורים ואירועים מיוחדים העוסקים בחיבור בין העבר להווה - ובין החזון של הרצל לישראל של ימינו אנו. במטרה להעניק למבקרים חוויה ציונית ייחודית. המרכז מקפיד על איכות התכנים ועל בניית תוכניות המותאמות באופן פרטני לכל קהל ויעד, מייעץ ומסייע בבחירת ובניית הפעילות המתאימה; החל מביקור קצר של כמה שעות ועד לתכניות חינוכיות ארוכות טווח.

'כל ישראל חברים' ו'מרכז הרצל' משתפים פעולה בתערוכה ייחודית, המוצגת בהר הרצל. התערוכה משלימה את הסיפור הציוני של העלייה לארץ מארצות אסיה, אפריקה והבלקן, ההתיישבות בארץ והתרומה להקמתה בשנים תק"צ (1830) - תרצ"ה (1935). אלפי הנשים והאנשים המבקרים בהר הרצל כמדי שנה ביקרו בתערוכה והיא מוצגת כאן לפניכם באופן מקוון שניתן גם לשתף בה אחרים.

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE

מרכז הרצל
HERZL CENTER

העליות הבלתי נספרות

"שום אדם אינו חזק או עשיר דיו, כדי שיוכל להעתיק עם ממקום מושב אחד למשנהו.

רק רעיון יכול לחולל זאת. לרעיון המדינה יש אכן כוח כזה.

לאורך כל חשכת ההיסטוריה שלהם לא חדלו היהודים מלחלום את חלום המלכות.

"לשנה הבאה בירושלים!" - הוא המוטו העתיק שלנו.

כעת שומה עלינו להראות, כי מחלום זה, עשוי לצמוח רעיון בהיר כאור היום."

בנימין זאב הרצל, "מדינת היהודים", תרנ"ו 1896, מבוא

הרצל ראה בחזונו את עם ישראל, על כל קהילותיו, נקבץ וחוזר לארצו. בתנועה הציונית שהקים היו נציגים מכל הארצות. הוא שלח מכתבי הזמנה לקונגרסים הציוניים בכל רחבי העולם היהודי; באירופה, אסיה, אפריקה ואמריקה.

חלומו של הרצל אכן מתגשם: עם ישראל מממש את החזון ועולה לארצו. נהוג לספור את גלי העלייה שהחלו מאז. זו שנספרת ראשונה החלה בשנת תרמ"א (1881), ולאחריה נמשכת הספירה ועולה. העליות הנספרות במניין זה מאופיינות במובהק בעולים מארצות אירופה. העליות מארצות הים התיכון, צפון אפריקה והבלקן, שהחלו עוד לפני שנת תרמ"א (1881) ונמשכו ברצף לאורך שנים רבות, אינן חלק מספירה זו, אף שהעולים חיו ועבדו, הקימו משפחות וקהילות, קנו קרקעות ובנו שכונות ויישובים.

חזון השיבה לארץ משותף לעליות מכל הקהילות, אך לעליות מקהילות אלה מניעים ומאפיינים שונים: העלייה הייתה מימוש הכמיהה המתמשכת לגאולת ישראל, מנהיגי העלייה היו החכמים והרבנים שלה והעולים הגיעו במשפחות שלמות של נשים וגברים, זקנים וטף.

תערוכת 'העליות הבלתי נספרות' מספרת את סיפורן של עליות אלה, ומגוללת את חלקן בסיפור ההיסטורי של השיבה לארץ, התפתחות ההתיישבות והקמת המדינה.

בכל כרזה סיפור של עלייה אחת מארץ אחת, המתואר בשלושה חלקים:

סימני גאולה - תנאים ראשונים לעלייה

סיפור התקופה שבה התרחשה העלייה וההתהליכים הגלובליים שליוו אותה.

המסע - יוצאים לדרך

הדרך שעשו העולים מארץ הולדתם לארץ ישראל.

משתקעים ובונים - ההתיישבות בארץ

תיאור התמודדות העולים עם האתגרים וההשפעה שלהם על קידום החזון.

העליות מארצות אלה הן רצף מתמשך שהחל עוד לפני המאה הי"ט. בחרנו לפתוח את סדרת הכרזות בעלייה שהחלה בשנת תק"צ (1830) בשל תחילתה של תקופה חדשה באזור באותה המאה.

תערוכת העליות הבלתי נספרות היא פרי מחקר ופיתוח של 'כל ישראל חברים'.
תודתנו נתונה למרכז הרצל על שיתוף הפעולה, ועל אירוח התערוכה.
לחיה נאמן על המחקר והכתיבה ולאפרת שריה על העיצוב.

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE

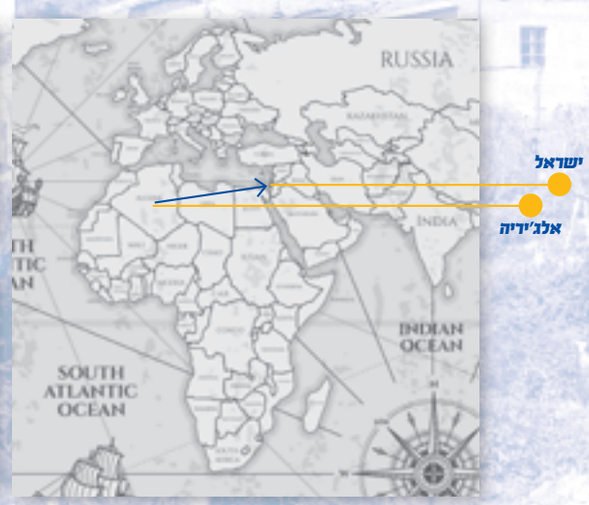
מרכז הרצל
HERZL CENTER

אלג׳יריה

תק״צ-תר״כ
1830-1860

חכם אהרון שלוש

חכם יעקב חי אבו

תק״צ | 1830
העולים הראשונים

תק״צ | 1830
שיקום צפת מהרעש

תרל״ח | 1878
הקמת ג׳עוני

תרמ״ז | 1887
שכונת ׳נווה צדק׳

העליות הבולטי עשרת

סימני גאולה | תנאים ראשונים לעלייה

משקיבלו היהודים חסות, בשנת תק״צ (1830), עת כבשו הצרפתים את אלגי׳ריה, הותר להם לנוע בחופשיות ואף להפליג בים התיכון, שרבו בו אוניות הקיטור וצומצמו בו השודדים. הצטערו היהודים שבוטלה האוטונומיה המשפטית ואין חכמי המקום מקבלים משרה, אלא רק חכמים מצרפת, וראו שאף מוסלמים בורחים לישראל ולסוריה, אמרו: "זה סימן לגאולה כפי שחישבו."
שמעו היהודים ששמואל עבו, שעלה לארץ לפני למעלה מ־20 שנה, הגיע לאלגי׳ריה לרגל עסקיו. ראו גם שחכמי ארץ ישראל תומכים בחכמיהם, ושאיברהים פאשה, השליט התורכי בארץ ישראל, מקבל את היהודים. התקבצו משפחות עשירות ואמרו נעלה לארץ ישראל.

המסע | יוצאים לדרך

התקבצו היהודים בנמל אלג׳יר ואיתם אלה שהגיעו מהערים אוראן, תלמסאן וקונסטנטין. לפני שהותר להם לצאת שילמו מס יציאה. גברים, נשים וילדים הפליגו בספינות בים התיכון לכיוון ארץ ישראל. בדרכם עצרו בליוורנו, במלטה או באלכסנדריה, וכאשר הגיעו החליטו אם לרדת בביירות, בעכו או בחיפה.
כשהתקרבו לחוף, התמודדו עם סערות ואף נאלצו לעבור לסירות קטנות שלא יכלו לסערה, עד שחלק מיושביהן טבעו בים. עם הנספים נמנו שני בניהם הקטנים של שמחה ואברהם שלוש. אלה שירדו בביירות המשיכו על חמורים ושמו פעמיהם לערי הגליל עם אלה שירדו בעכו ובחיפה. מעט אף הדרימו לירושלים וליפו.

משתקעים ובונים | ההתיישבות בארץ

בתחילה התיישבו עולי אלג׳יריה בגליל, בעיקר בצפת, שבה הייתה להם חסות צרפתית וכבר ישבו שם אחיהם שעלו קודם לכן. ברעש הגדול בשנת תקצ״ז (1837) היו הראשונים לשיקום העיר. שמואל עבו, שהתמנה לקונסול הצרפתי, הקים יישוב חקלאי בג׳עוני לפליטי עלילת דמשק, ורכש אדמות בעמק החולה ובמירון. על אדמותיו הוקמו היישובים ׳יסוד המעלה׳, ׳משמר הירדן׳, ו׳ראש פינה׳, והתפתחה תהלוכת הילולת רשב״י.
בראש המתיישבים ביפו עמדו חכם אברהם שלוש ובנו חכם אהרון שלוש, השותפים להקמת ׳נווה צדק׳ בתרמ״ז (1887) ו׳אחוזת בית׳ בתרס״ו (1906). לימים ביקש שר החוץ הצרפתי לבטל את החסות, והרב אברהם אשכנזי פעל לביטול הגזרה.

עליית תק״צ-תר״כ היא עליית האלג׳יראים השנייה, לפניה ואחריה נספרו עליות נוספות.

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRÉLITE UNIVERSELLE

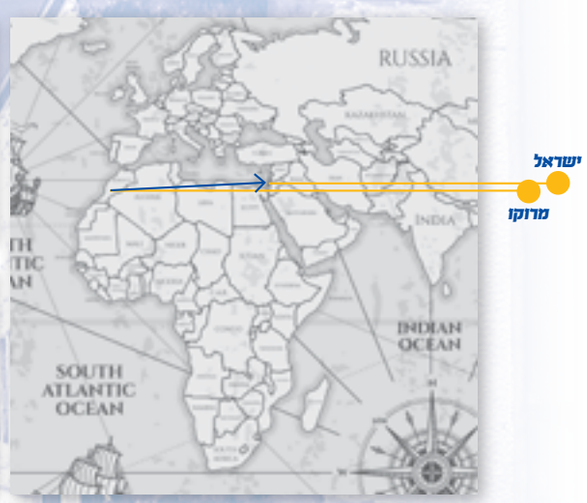
מרכז הרצל
HERZL CENTER

מרוקו

ת"ר-תר"ל
1840-1870

חכם יעקב חי זריהן

חיים ניסים אמזלג

ת"ר | 1840
העולים הראשונים

תרכ"ג | 1863
ועד העיר יפו

תרכ"ו | 1865
שכונת 'מחנה ישראל'

תרע"ד | 1913
שכונת 'מימוניה'

הצלחת הבלתי נסבלת

סימני גאולה | תנאים ראשונים לעלייה

ערגתם ואהבתם של יהודי מרוקו לארץ ישראל לא פסקו בכל ימי גלותם. מתי מעט אף זכו ועלו חרף תלאות הדרך והסכנות, ובהם חכם אברהם אזולאי וחכם חיים בן עטר. משנמשכו עוד מתחילת המאה הי"ט המלחמות בין מרוקו ובין ארצות אירופה, החריף סבלם של היהודים שנפגעו בגופם, במשפחתם וברכושם, ורבים מהם אמרו: "טוב לנו שנעלה לארץ."

חיברו רצונם לברוח מהצרות לשמועה ששמעו על הזכויות שנתנו המצרים ליהודים בארץ ישראל מאז שכבשו אותה בתקצ"א (1831), ועל שמירת זכויות אלה בידי העות'מנים משכבשו שוב את הארץ, ולא זו בלבד, אלא שהרחיבו אותן ליוזמות כלכליות ולקשרי חוץ.

המסע | יוצאים לדרך

הדרך לארץ ישראל ממרוקו, בקצה הצפוני של אפריקה, אינה ארוכה, ומרגע ששוחרר הים התיכון משודדים הרגישו היהודים שהדרך גם בטוחה היא. משראה כל החפץ לעלות לארץ שהדרך נפתחה, אסף את בני משפחתו היקרים לו ויצא, מבלי שצריך היה לחכות לשיירה להישען עליה בעת צרה.

העולים נסעו או ביבשה דרך תוניסיה למצרים, וממנה בספינה ליפו, או בספינה בים ממֶצר ג'יברלטר עד ליפו. בקרב הנוסעים היו משפחות עשירות כמו משפחות אבושדיד, בן טובו ואמזלג, וגם משפחות חכמים כמו בן שמעון, נחמיאש, טולדאנו, בן אמוזאג וזריהן.

משתקעים ובונים | ההתיישבות בארץ

משהגיעו העולים פנו לשלוש ערים. בירושלים הקימו עדה משלהם, ובראשה עמד חכם דוד בן שמעון. כשקשתה עליהם הצפיפות בעיר הקימו בשנת תרכ"ו (1866) את 'מחנה ישראל', השכונה הראשונה מחוץ לחומות ביזמות מקומית וראשונה לשכונות ומוסדות נוספים.

ביפו היו שותפים להקמת 'ועד העיר יפו' בשנת תרכ"ג (1863) ולייסוד בית הספר 'כל ישראל חברים' לבנים. הם רכשו אדמות בראשון לציון, והקימו שכונות כמו 'נווה צדק' ו'מחנה יוסף', שבראשיהן נמנו חיים אמזלג ויוסף מויאל.

בטבריה סייעו העולים בשיקום מרעידת האדמה, גאלו מקומות קדושים, הקימו את שכונת 'מימוניה' הראשונה מחוץ לחומות וייסדו ישיבות. על ראשי הקהילה נמנו חכם רפאל אוחנה וחכם יעקב חי זריהן.

עליית ת"ר-תרל"א היא חלק מרצף עליות לא ממוספרות ממרוקו.

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE

מרכז הרצל
HERZL CENTER

עיראק

תר"י-תר"ן
1850-1890

חכם יחזקאל עזרא הלוי

חכם סלימן מנחם מני

תר"י | 1850
העולים הראשונים

תרט"ז | 1856
מדרש בית זלכה

תרי"ד | 1854
התיישבות בחברון

תרמ"ט | 1889
שכונות מחוץ לחומות בירושלים

העליות הבולטי מספרות

סימני גאולה | תנאים ראשונים לעלייה

משראו יהודי עיראק שמאז שנת תרי"ח (1858) התרחב השלטון הבריטי בהודו והדרכים הפכו בטוחות יותר, הגבירו את מסעותיהם לצורך מסחר. כך ידעו שגם הדרך לארץ ישראל טובה יותר ממה שנסעו בה בשנים קודמות. משהצליחו היהודים בעסקיהם הזמינו את שד"רי ארץ ישראל לכהן אצלם ותרמו להם מכספם, עד שנתהדקו הקשרים עם יושבי הארץ.

בשנת תרט"ז (1856) הקים חכם עבדאללה סומך את 'מדרש בית זלכה', שממנו יצאו חכמים לכהן בקהילות בכל האיזור ובארץ ישראל. עוד הוקם בתרכ"ד (1864) בית הספר הראשון של 'כל ישראל חברים', שתלמידיו כיהנו בממשל העיראקי, וכך היה בידם לסייע לנוסעים.

המסע | יוצאים לדרך

משיצאו יהודי עיראק עם משפחותיהם למסע, ידעו שמסעם קצר ובמהרה יגיעו לארץ. הם רכבו על חמורים, פעמים בשיירות ופעמים בבודדים, חצו את המדבר, נכנסו לארץ ושמו פעמיהם לירושלים עיר הקודש.

חלק מהיהודים שעלו לארץ עברו בדרכם בארצות אחרות. אחד מהם הוא חכם יחיא משה עבודי, שנסע בשנת תרל"ה (1875) ללמד את בניו של הגביר יחזקאל בן יהושע גבאי בבומביי, אַחַר כיהן בקהילה, ואז נסע לארץ ישראל. היו חכמים שנסעו לקהילות בתורכיה, דמשק, חאלב ומצרים לסחור או לכהן בקודש, ורק לאחר ששהו תקופת מה במקומות אלה חשקה נפשם לנסוע לארץ ישראל.

משתקעים ובונים | ההתיישבות בארץ

משהחלו יהודי עיראק לעלות לארץ, חברו לוועד העדה הספרדית שפעל בארץ מתחילת השלטון התורכי. הם השתכנו בירושלים ובחברון והיו מראשי הישיבות הגדולות בערים אלה, כמו חכם אליהו מני, שעלה עם בניו בתרי"ד (1854), וחכם יחזקאל עזרא הלוי, שעלה בתר"ן (1890). בשתי ערים אלה רכשו קרקעות ובתים והרחיבו את היישוב בתוכן.

משהחלה היציאה מהחומות, היו יהודי עיראק, כחלק מהוועד הספרדי, הראשונים להיות שותפים להקמת השכונות 'שבת צדק', 'שבת אחים' ו'נחלת ציון' בשנים תרמ"ט-תרנ"ב (1889-1892). בהמשך הקימו שכונות נוספות והרחיבו אותן. הם גייסו כספים מאחיהם לרכישת הקרקעות והבתים גם עבור תושבי ירושלים העניים.

עליית תר"י-תר"ן היא חלק מרצף עליות לא ממוספרות מעיראק.

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE

מרכז הרצל
HERZL CENTER

בוכרה

תרכ"ח-תרע"ד
1914-1868

חכם ניסים הכהן רבין

חכם יעקב מאיר

תרל"א | 1871
עליית המלמד דוד חפץ

תרמ"ב | 1882
התגברות העלייה

תרנ"א | 1891
שכונת 'רחובות'

תרע"ז | 1917
גירוש למצרים

עליות הבולטים עשרת

סימני גאולה | תנאים ראשונים לעלייה

באמצע המאה הי"ט ראו יהודי בוכרה שארצם נכבשה בידי רוסיה ומסילות רכבת נמתחו לאורכה של היבשת. הדרכים הפכו בטוחות, ובתחילה נסעו לסחור וראו ברכה גדולה בעמלם. הדרכים פתחו צוהר לרעיונות תנועת 'חובבי ציון' מרוסיה ושד"רי ארץ ישראל. יהודי בוכרה ראו בזה סימנים לגאולה. חלקם הצטרפו לתנועת 'חובבי ציון', ובהם המלמד חכם דוד חפץ שהגשים את חלומו ועלה עם משפחתו בשנת תרל"א (1871). הם קיבלו באהבה ובכבוד את חכם רפאל אוחנה בתרמ"א (1881) ואת חכם יעקב מאיר בתרמ"ב (1882), שהגיעו לגייס כסף ונשאו דרשות בשבח ארץ ישראל. כך החלו שיירות להתקבץ ולצאת לדרך הארוכה לארץ ישראל.

המסע | יוצאים לדרך

בדרכים שונות עלו מבוכרה. הראשונה ירדה דרומה לפרס או לאפגניסטן, הגיעה להודו ומשם למפרץ עדן, ובסוף לישראל. הנסיעה הייתה מסוכנת, וחלק מהעולים לא נכנסו בשערי הארץ.

משנבנו מסילות הרכבת, פנו העולים לצפון מערב. יש שנסעו ברכבת לתורכיה, הפליגו בים הכספי, בים השחור ובים התיכון והגיעו ליפו. יש שהרחיקו ברכבת עד לאודסה ושטו בים השחור לתורכיה ואחר כך ליפו. האחרונים הרחיקו מערבה עד לווינה, משם לאיטליה, לים התיכון ולארץ.

העולים נסעו במשפחות, התארחו אצל הקהילות היהודיות בערים שאליהן הגיעו והתעכבו עת המתינו לאישורי היציאה. לעתים פגשו ברכבות גם עולים מרוסיה, והגיעו לאחר שישה חודשים של מסע.

משתקעים ובונים | ההתיישבות בארץ

עולי בוכרה התיישבו בעיר העתיקה, אך מיד השקיעו מעושרם מחוץ לחומות. ראשונים בנו ברוך ג'יהן ואברהם קנדיוף בנחלת שבעה. משרבו העולים, התחילו לבנות בתרנ"א (1891) את שכונת 'רחובות', כוננו קופת צדקה, בתי כנסת ותלמודי תורה. משפחות ברוכוף וסעידוף קנו בתים לאורך רחוב יפו, תרמו למוסדות הקהילה ולבית החולים משגב לדך.

משהחלה מלחמת העולם הראשונה, פסקה העלייה ויהודי בוכרה גורשו למצרים, כשבראשם רבני השכונה, חכם שלמה מוסאיוב, חכם שלמה באבאג'אן וחכם משיח ברוכוף. חכם ניסים הכהן רבין חזר לבוכרה. המלחמה הביאה חורבן על השכונה ומצבם החומרי של התושבים הפך קשה.

עליית תרכ"ח-תרע"ד היא עליית הבוכרים הראשונה, אחריה נספרו עליות נוספות.

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE

מרכז הרצל
HERZL CENTER

תימן

תרמ"א-תרמ"ב
1882-1881
אעלה בתמר

מארי אברהם אלנדאף

מארי שלום הלוי אלשיך

תרמ"א | 1881
שיירה ראשונה

תרמ"ב | 1882
שיירה שנייה

תרמ"ד | 1883
'כפר השילוח'

תרמ"ט | 1889
שכונת 'נחלת צבי'

עליית הבלתי נספרת

סימני גאולה | תנאים ראשונים לעלייה

בפסח שנת תרמ"א (1881) מוצאים יהודי תימן מודעה מאת המושל אסמאעיל חקי פאשה, ובה נאמר: "הרשות נתונה מאת המלך ליהודים להתיישב בארץ ישראל." נזכרו בחלומה של בת השאש, אמו של עמנואל נקאש, ובפתרון של מארי שלום מנצורה שזהו סימן לגאולה, חיברו את הסימנים עם האיגרות שקיבלו על האדמות שמחלק הברון אדמונד דה רוטשילד.

רוח חדשה נכנסה בלבם, ואף נאחזו בכתוב בשיר השירים, "אמרתי אעלה בתמר", החלו היהודים למכור את רכושם, כי אמרו: "הנה תעלת סואץ נפתחה ונוכל לעבור בארצות אשר תחת השלטון התורכי ונבוא בשערי ארץ ישראל אשר חשקה בה נפשנו."

המסע | יוצאים לדרך

במוצאי חג השבועות התקבצו בצנעא שתי שיירות בהנהגת חכמים ואנשי מעשה, כמו מארי אברהם אלנדאף ויצאו אל עיר הנמל אל־חודידה. השיירות הפליגו בים סוף לכיוון ארץ ישראל. הראשונה הגיעה בערב תשעה באב, השנייה נעצרה ונאסרה עליה היציאה.

חברי השיירה נשארו בעיר, חיפשו לשנות את הגזרה וביקשו מהקונסול הצרפתי שיפנה לחברת 'כל ישראל חברים'. עם התחלף השלטון המקומי עלה הדבר בידם וניתנה להן הרשות לצאת. בינתיים הגיעו לעיר חמש מאות משפחות נוספות.

עם האישור יצאו השיירות בדרכים שונות: דרך מפרץ סואץ, עדן ובאב אל מנדב. הן עצרו בקהילות היהודיות בדרך והגיעו לירושלים רק בתמוז תרמ"ב (1882).

משתקעים ובונים | ההתיישבות בארץ

בתחילה שכנו במערות וחיפשו בעלי ממון והשפעה מבין עדות האשכנזים, הספרדים והמערביים שיסייעו, אך לא עלה בידם. ניסו להקים מושבות חקלאיות במוצא ובנבי סמואל, ולבסוף, בחנוכה תרמ"ד (1883) בנו ב'כפר השילוח', שם כבר התגוררו. מנהיגי העדה יצאו לתורכיה ודרשו להקים עדה משלהם כדי לגייס כסף. בתחילה הרחיבו את 'משכנות ישראל', אחר קנו אדמה והקימו את שכונת 'נחלת צבי' בשנת תרמ"ט (1889). בהמשך הגיעו ליפו, בנו בתים ויצאו לעבוד כחקלאים במושבות ראשון לציון ורחובות.

מארי יוסף מסעוד, מארי שלום הלוי אלשיך וחכמים נוספים הנהיגו את עדתם, הקימו בתי כנסת, תלמודי תורה ואגודות לעזרה.

עליית תרמ"א-תרמ"ב היא עליית התימנים הראשונה, אחריה נספרו עליות נוספות.

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRÉLITE UNIVERSELLE

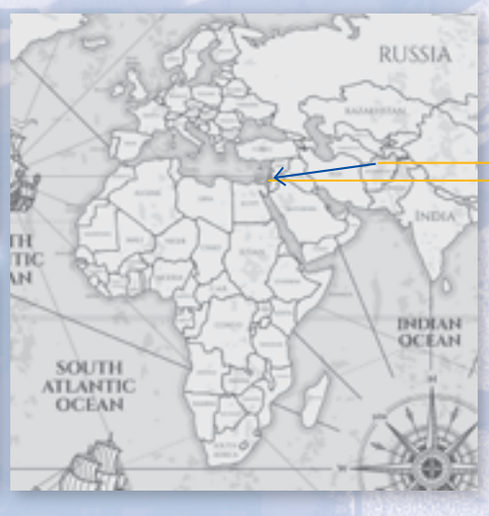
מרכז הרצל
HERZL CENTER

אפגניסטן

תרמ"ב-תר"ן
1882-1900

חכם מתתיה גרג'י

צרויה גול שאולוף

תרמ"ב | 1882
תחילת העלייה

תרנ"ו | 1896
שכונת 'גבעת שאול'

תרפ"ו | 1926
הקמת ועד העדה האפגנית

העליות הגדולות

סימני גאולה | תנאים ראשונים לעלייה

כבר עשרות בשנים שהאפגנים נלחמו זה בזה, וסבלם של היהודים הלך וגדל. המלחמות פגעו בגופם, בפרנסתם ובקשרים עם הסוחרים העוברים דרכם ממזרח למערב. בשנת תרט"ז [1856] אף גורשו יהודים מהעיר הראת. יש מהם שברחו לבוכרה הקרובה אליהם, ויש מהם שהתרחקו עד להודו.

ראו היהודים שיש מחכמיהם שעלו לארץ ישראל עם משפחתם כבר משנת תר"א [1841], כמו מולא מתתיה גרג'י וחכם אהרון גול, וכעת חזרו לאפגניסטן לספר בשבחה של הארץ והעלייה אליה. גם דאגתם של שד"רי ארץ ישראל שבאו לגייס כסף בבוכרה השכנה למצוקותיהם חיממה את ליבם. חשבו יהודי אפגניסטן לעלות לישראל.

המסע | יוצאים לדרך

יהודי אפגניסטן יצאו לדרך. חלקם נסעו ביבשה דרך איראן לעיראק, ומשם דרך דמשק וביירות לארץ ישראל. חלקם הצפינו לבוכרה וחברו לשיירות שיצאו ממנה דרך הים הכספי לעיר בקו ולחוף הים השחור, ואז בספינה לאיזמיר, ביירות ויפו. כל אחד מהמסעות נמשך כמעט שנה שלמה.

בשיירות נמצאו גם היהודים אנוסי משהד, שברחו מהשליטים אשר כפו אותם להתאסלם בשנת תקצ"ט [1839], והפכו לחלק מקהילת העיר הראת. בארץ ישראל חברו לעולים ממשהד, שבארצם נאלצו לחיות כמוסלמים אך בביתם חיו כיהודים, ובמסעם למכה, לאחר שקיבלו תואר חאג', חזרו דרך ארץ ישראל, ביקרו במקומות הקדושים ונשארו בה.

משתקעים ובונים | ההתיישבות בארץ

יהודי אפגניסטן פונים תחילה לירושלים, וביחד עם עולי משהד הם חברו ליהודי בוכרה, שהתחילו להקים את שכונת 'רחובות'. בשנת תרנ"ו [1896] חאג' אדוניה הכהן, חאג'י יחזקאל לוי ומולא בנימין גול שאולוף רכשו אדמות בחלק המערבי של השכונה ובנו עליהן את 'גבעת שאול' כרובע של שכונת רחובות. הם הקימו בתי כנסת, בית מדרש ובתי מגורים.

מולא בנימין ורעייתו צרויה גול שאולוף סייעו גם בבניית שכונת 'נוה שלום' שבנו יהודי פרס באמצעות גיוס כסף מיהודים מהעיר הראת. יהודי אפגניסטן היו שותפים במשך זמן רב לוועד של העדה הבוכרית, ורק בשנת תרפ"ו [1926] הקימו ועד משלהם.

עליית תרמ"ב-תר"ן היא עליית האפגנים הראשונה, אחריה נספרו עליות נוספות.

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE

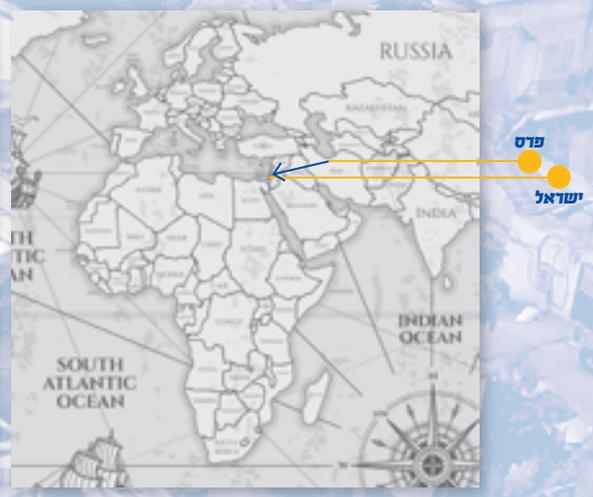
מרכז הרצל
HERZL CENTER

פרס

תר"ן-תרע"ז
1890-1917

מולא אהרון הכהן

חכם רחמים מלמד הכהן

תר"ן | 1890
העולים הראשונים

תרנ"ב | 1892
שכונת 'שבת צדק'

תרנ"ד | 1894
גזרת הגירוש

תרנ"ה | 1895
עלייה נוספת

העליות הגדולות ממרוקו

סימני גאולה | תנאים ראשונים לעלייה

אהבתם של יהודי פרס לארץ ישראל נמשכה בכל גלותם. בודדים ניסו לעלות כבר משנת תקע"ה (1815), הלכו במדבר ברעב ובשרב, ומעטים מהם הגיעו לארץ ישראל והשתקעו בה. מולא אהרון הכהן, שעלה לארץ בתרמ"ו (1886), אמר: "אחזור לפרס ואספר לאחי בשבחה של הארץ." עם הגיעו שמעו יהודי פרס את דבריו, תחילה בשירז, ואחר התפשטה השמועה גם לטהרן ולערים נוספות.
משראו היהודים שהשליט נאצר אל־דין שאה נותן זכויות ליהודים, דואג לביטחונם ולהקמת בתי ספר של 'כל ישראל חברים' עבורם, ואף תומך בבית לעם היהודי. התחילו להתקבץ משפחות משפחות במטרה לעלות לארץ ישראל.

המסע | יוצאים לדרך

בתחילה נסעו גברים, נשים וטף רכובים על סוסים וגמלים לעיר הנמל בושהר, שלחוף המפרץ הפרסי. יש מהם שהפליגו לחופו הצפוני של המפרץ, משם חצו את המדבר והגיעו לארץ ישראל, ויש מהם שהפליגו לים האדום, ודרך תעלת סואץ הגיעו לארץ ישראל. הדרך קשתה, כספם אזל, וכאשר הגיעו לארץ לאחר שישה חודשים היו חסרי כול.
ראשונות הגיעו מאה ועשרים משפחות בחודש טבת תרנ"ב (1892). למרות הקושי לא נמנעו יהודי פרס מלעלות לארץ ישראל. בהם היה חכם רחמים מלמד הכהן שמשפחתו חששה מאד וניסתה לעצור בעדו, אך נפשו חשקה מאוד בכך, ולא סיפר לה רק משהגיע לארץ.

משתקעים ובונים | ההתיישבות בארץ

משהגיעו יהודי פרס, העוני והרעב היו מנת חלקם, והם עבדו בכל עבודה קשה ובעיקר בבניין. משראו שראשי היישוב בירושלים לא מצאו במה לעזור, בנו בשנת תרנ"ב (1892) את שכונת 'שבת צדק' מפחים.
בשנת תרנ"ד (1894) גזר עליהם השלטון העות'מני גירוש. שוטרים אסרום והובילו אותם לעיר יפו. מנהיגי היישוב הצליחו למנוע את הגירוש. הם חזרו לירושלים, חכם רפאל חיים הכהן עודד את רוחם והקים את אגודת 'אוהבי ציון' לעזרה לעניים ולתלמוד תורה. משהתאוששו מעט, הצליחו לבנות בתים של ממש בשכונתם.
בשנת תרנ"ה (1895) הגיעו לעיר עוד עולים רבים בהנהגת חכם חיים אלעזר.

עליית תר"ן-תרע"ז היא עליית הפרסים הראשונה, אחריה נספרו עליות נוספות.

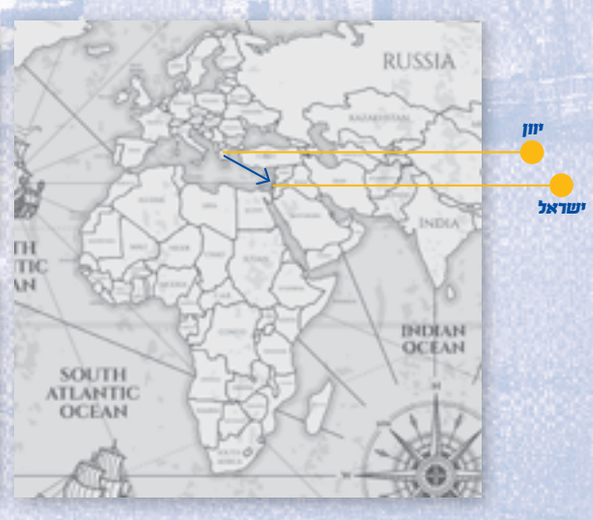
כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE

מרכז הרצל
HERZL CENTER

יוון (סלוניקי)
תרע"ד-תרפ"ה
1925-1914

דוד בנבנישתי

דוד בן יצחק פלורנטין

תרע"ג | 1913
ביקור
דוד אלנקווה

תרע"ד | 1914
העולים הראשונים

תרפ"ה | 1925
עליית הדייגים

תרצ"ג | 1933
הקמת
נמל חיפה

הצלחת הבלתי נפסקת

סימני גאולה | תנאים ראשונים לעלייה

משעברה סלוניקי מידי תורכיה לידי יוון בתרע"ג (1913), החלה הגירת תורכים ממנה והגירת יוונים אליה, הממשלות התנגדו להגירה, ושוב החלו לנשב רוחות מלחמה. ראו יהודי סלוניקי שהשלטון היווני מתנכל להם, מעליל עלילות דם, מגייס אותם לצבא ועוד, הבינו שהקשרים הכלכליים שלהם עם תורכיה נפרמים, אמרו: "הגיעה שעת הגירה." רבים עזבו, חלק עלו לארץ ישראל.
הנמל בסלוניקי, שהופעל באחריות היהודים ואף עצר מפעולה ביום השבת, הפך לתחנה של מנהיגי התנועה הציונית במסעותיהם מאודסה לישראל. יהודי סלוניקי אירחו אותם, הכירו את פעולתם והחלו להקים תנועות ציוניות. על מנהיגי התנועות נמנו דוד בנבנישתי ודוד בן יצחק פלורנטין.

המסע | יוצאים לדרך

מאות בשנים נסעו יהודי סלוניקי לארץ ישראל, ידעו שניתן לעמוד בתלאות המסע, ובכל זאת הוא נמשך ימים רבים מכיוון שמנהיגיהם דאגו שימצאו לכולם מגורים ופרנסה. ראשון הגיע, בשנת תרע"ג (1913), דוד אלנקווה, עורך העיתון 'אל ז'ודייו'. אחריו שלחו התנועות הציוניות המקומיות שיירות של צעירים שמגיעים כתיירים, לבחון אם יהיה מקום להם ולכישוריהם.
התרים את הארץ גילו שההנהגה בארץ אינה ערוכה לקליטת המונים, ויהיה עליהם לדאוג לעצמם. למרות הקושי ביקשו יהודי סלוניקי לעלות, החכם באשי הרב יעקב מאיר ומנהל בית הספר של 'כל ישראל חברים' יצחק אפשטיין תמכו בהם, והם הגיעו לארץ.

משתקעים ובונים | ההתיישבות בארץ

משהגיעו יהודי סלוניקי לארץ, כבר ידעו שאפילו במושבות החקלאיות אין דרישה לידיים נוספות, והיו מוכנים לכל עבודה קשה. הם נשארו בתל אביב וחיפה, שהזכירו להם את סלוניקי וניצלו את ניסיונם בעבודה קשה במקצועות הים לשם עבודות עירוניות שונות, בעיקר סיתות ובנייה. הסוחרים שבהם החלו גם בפיתוח מסחר מקומי שהרחיב את השכונות והערים שבהן ישבו.
בשנת תרפ"ה (1925) עלו לארץ משפחות ברכה וגטניו שהיו בניהם דייגים, התיישבו בעכו והקימו קו דיג, התמודדו עם הקשיים והניחו את היסודות לענף בארץ. בשנת תרצ"ג (1933) היו הראשונים להקמת נמל חיפה, ובהמשך היו שותפים לנמל תל אביב.

עליית תרע"ד-תרפ"ה היא חלק מרצף עליות לא ממוספרות מיוון.

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE

מרכז הרצל
HERZL CENTER

כורדיסטן

תרע"ד-תרפ"ו
1926-1914

חכם עלוואן אבידני

חכם אברהם חכם

תרע"ז | 1917
בריחה מכורדיסטן התורכית

תר"פ | 1920
יציאה מכורדיסטן העיראקית

תר"צ | 1930
שכונת 'זיכרונות'

תרצ"ה | 1935
מושב 'אלרואי'

הצליחו הבלתי נסבלת

סימני גאולה | תנאים ראשונים לעלייה

מאז שהתחילה המלחמה העולמית הראשונה, הפכה כורדיסטן התורכית לאזור קרבות קשים בין רוסיה לתורכיה. יושבי הארץ האשורים, הארמנים והכורדים נחלקו ביניהם והחלו נלחמים גם הם. הרגישו היהודים שהמלחמה עומדת לפגוע בהם, וחשבו לברוח לעיראק הנמצאת תחת שלטון ברישי אל אחיהם הכורדים-עיראקים ולהציל את נפשם.

שמעו יהודי כורדיסטן במחוזות השונים שנכבשה ארץ ישראל והרברט סמואל היהודי התמנה לנציב העליון, האמינו שהוא שליח הגאולה ופנו במכתב חתום בידי חכם יחיא רחמים זקן, החכם באשי לתנועה הציונית. ידעו גם שיש מאחיהם שעלו לפני שנים, התיישבו בירושלים ואף שהיו שניים מהם שהצטרפו לחוות סג'רה שבגליל.

המסע | יוצאים לדרך

משברחו יהודי כורדיסטן התורכית בתרע"ז [1917] מהמלחמה, חשבו להתיישב בעיראק, אך האנגלים התנגדו ורצו להגלותם להודו. אמרו היהודים: "נצא, אך נחפש דרך לעלות לארץ ישראל." הנסיעה התארכה מאוד, עד שהיה עליהם להרחיק לנמל עדן שבתימן, משם בים למצרים ובסוף לישראל. חלקם נדדו בדרך אף שלוש שנים. יהודי כורדיסטן העיראקית החלו לצאת מעריהם בשנת תר"פ [1920]. נשים, גברים, זקנים וטף, מרוב רצונם לעלות לארץ ישראל, כמעט שרוקנו ערים כמו עמדיה. מסעם היה קצר יותר משל אחיהם בכורדיסטן התורכית. הם נסעו לבגדאד, ובחסות הדרכונים העיראקיים עברו לסוריה ומשם לצידון שבלבנון, ועשו דרכם בסתר על חמורים עד לצפת.

משתקעים ובונים | ההתיישבות בארץ

משהגיעו יהודי כורדיסטן לארץ ישראל התיישבו בירושלים, ביפו, בבית שאן, בטבריה ובצפת, ועבדו בסיתות אבנים, בסבלות, בבנייה ובחקלאות. בתחילה הקימו ועד מרכזי למען קבלת אישורי עלייה נוספים, אחר החלו בהקמת שכונות ויישובים. בירושלים הרחיבו את שכונת 'שבת צדק', שכונת הפחים הצמודה ל'מחנה יהודה'. בשנת תר"צ [1930] בנו את שכונת 'זיכרונות', בה התגורר מנהיגם החכם שמעון עלוואן אבידני. הקימו אוהלים בשכונת 'נחלת ציון', וכששרפה אחזה בהם, נעזרו ב'כל ישראל חברים' לבניית בתים. משנת תרצ"ה [1935] הקימו גם יישובים חקלאים: 'אלרואי', 'תל עמל' ו'עין העמק', כולם קרובים לחיפה.

עליית תרע"ד-תרפ"ו היא עליית הכורדים השניה, לפניה ואחריה נספרו עליות נוספות.

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE

מרכז הרצל
HERZL CENTER

מצרים

תר"פ-תרצ"ה
1920-1935

מתילדה דה מוצרי

פליקס דה מנשה

תר"פ | 1920
העולים הראשונים

תרפ"ב | 1922
השקעות ראשונות בארץ

תרצ"ה | 1935
קיבוץ 'עין החורש'

העליות הבולטי ממצרים

סימני גאולה | תנאים ראשונים לעלייה

בכל שנות גלותם נסעו יהודי מצרים לארץ ישראל הלוך ושוב. גם רבותיה הגדולים באו מהארץ, כמו חכם אליהו חזן וחכם רפאל אהרון בן שמעון. משכבש נפוליאון בונפרטה את מצרים, הפכה ליעדם של סוחרים ונוסעים מארצות הים התיכון ומאירופה. גם יהודים רבים מארצות אלה היגרו אליה, עד שהפכה לחברה מרובת דעות ועדות ולתחנת מעבר של העולים לארץ ישראל.

בשנת תרנ"ו (1896) החלה הקמת אגודות ציוניות במצרים. תחילה הוקמה אגודת 'בר כוכבא' בידי מרקו ברוך שהגיע מאיסטנבול, אחר הוקמו אגודות נוספות, והגדולה שבהן הייתה 'צעירי ציון' שהוקמה באלכסנדריה בתרס"ז (1907), ואשר הצטרפו אליה צעירים מכל העדות.

המסע | יוצאים לדרך

יהודי מצרים יצאו בתחילה דרך הים, עלו על ספינה מנמל אלכסנדריה או מנמל פורט סעיד ושטו לנמלי יפו ותל אביב. לפעמים אף הרחיקו עד נמל חיפה. משהפכה הרכבת הצבאית העות'מנית לרכבת מנדטורית בשנת תרפ"א (1920), החלו יהודי מצרים להשתמש בה בדרכם לארץ ישראל. הנסיעה נמשכה כמה שעות בלבד, ואפשר היה לבקר קרובים בארץ, לחבור אליהם ולהשתקע בערים שכבר ישבו בהן. משקמו האגודות הציוניות, החלו בני נוער לצאת ממצרים במסע מקדים לעלייה. הם פנו לקיבוצים בארץ והקימו שם מחנות, בחנו את השתלבותם בתוכם, ומשחזרו ממחנות אלו עודדו צעירים אחרים לצאת למסע.

משתקעים ובונים | ההתיישבות בארץ

אלו מיהודי מצרים שהצליחו מאוד בעסקיהם וסחרו עם ארצות אירופה, כמו משפחות דה־מנשה והררי, סייעו להתיישבות בארץ, רכשו קרקעות, וכך אפשרו גם לפליטים מאירופה להשתקע בה. היו בהם שהקימו במצרים עיתונים שתמכו בעלייה ועודדו אותה, ובמיוחד Israel, עיתונם של ד"ר אלברט ומתילדה דה־מוצרי.

משהגיעו העולים לארץ, חברו לבני משפחתם ולקרוביהם שהתגוררו בעיקר בערים הגדולות. אֶתם המשיכו במסחר ובעסקים שהיו מומחים בהם כבר במצרים. עוד עלתה ממצרים בשנת תרצ"ה (1935) קבוצה של צעירים, ובהם גם מנהיגי תנועת 'העברי הצעיר', שהצטרפו לקיבוץ 'עין החורש'. שם הקימו גרעין חקלאי, שהיה שותף להתפתחות הקיבוץ.

עליית תר"פ-תרצ"ה היא חלק מרצף עליות לא ממוספרות ממצרים.

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE

מרכז הרצל
HERZL CENTER

גאורגיה

תק"צ-תרפ"ט
1830-1867

חכם סימן ריז'ינאשוילי

שרה ריז'ינאשוילי

תק"צ | 1830
תחילת העלייה

תר"ז | 1847
התגברות העלייה

תרכ"ג | 1863
שכונת 'אשל אברהם'

תרפ"ט | 1929
שכונת 'יעקב' בבנימינה

משפחת ישראלשוילי

העליות הגדולות עד מלחמת העולם הראשונה

סימני גאולה | תנאים ראשונים לעלייה

אהבתם של יהודי גאורגיה לארץ ישראל וכמיהתם לשוב לציון לא פסקו כל שנות גלותם. עוד במאה הי"ח מימשו בודדים את אהבתם ועלו לארץ ישראל. עת סופחה גאורגיה לאימפריה הרוסית בשנת תקס"א (1801), ראה השלטון הרוסי שעלייתם של יהודים לארץ ישראל מסייעת בידו להרחיב את שליטתו בארץ הקודש. נתיבי המסחר והכלכלה בין גאורגיה לתורכיה אפשרו ליהודי גאורגיה, שנקראו בפי התורכים גורג'ים, להתוודע ליהודי תורכיה, ומשם הייתה הדרך קלה יותר להגיע לארץ ישראל. מסילות הברזל שהונחו בגאורגיה ופתיחת הקו הימי בתחילת המאה הי"ט סייעו בידיהם בדרך לשערי הארץ.

המסע | יוצאים לדרך

הדרכים מגאורגיה לישראל עוברות מצפון לדרום מערב גם ביבשה וגם בים. בתחילה נסעו העולים הראשונים מגאורגיה ביבשה דרך תורכיה, חלקם על חמורים ופרדות, הסכנה בדרך זו הייתה גדולה. משהונחו פסי הרכבת ונפתחו נתיבים בים השחור ובים התיכון, החלו במסעם בן השבוע בספינות דרך הים. בתחילה הגיעו העולים לנמל בטומי לחוף הים השחור, בקרבת הגבול עם תורכיה. שם עלו על ספינות וחצו את הים, ולאחר מכן המשיכו את מסעם בשיט בים התיכון, עד שהגיעו לנמל יפו. על הנוסעים נמנה החכם סימן ריז'ינאשוילי, שנשלח כשד"ר לארץ ישראל בשנת תרנ"ב (1892) במטרה לעזור לקהילה בארץ.

משתקעים ובונים | ההתיישבות בארץ

העולים השתקעו תחילה בירושלים, הקימו בתים, עסקים, בתי כנסת ותלמודי תורה. בשנת תרכ"ג (1863) רכש אברהם אליגולאשוילי מגרש מחוץ לחומות, בסמוך לשער שכם, והקים את שכונת 'אשל אברהם', שכונתה שכונת הגורג'ים. העולים מגאורגיה, ובהם משפחות קוקיאשוילי, חכמישוילי וחסידשוילי, היו שותפים לבניית שכונות נוספות, כמו 'נחלת שמעון', 'רחביה', 'בית וגן' ו'גאולה', שנקראה על שם בתו של אברהם חסידוף (חסידשוילי). יהודי גאורגיה הרחיבו גם את העיר יפו, הקימו שכונות בתל־אביב, ומשפחות ישראלשוילי ומיכאקאשוילי פתחו את הבנק הראשון למשכנתאות בעיר. הם היו שותפים בפיתוח והקמת יישובים נוספים, ובהם פתח תקווה, כפר מעש, קריית עקרון ובנימינה.

עליית תר"כ-תרנ"ב היא חלק מרצף עליות בלתי נספרות.

מרכז הרצל
HERZL CENTER

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE

עליות מהמזרח וספרות

אלג'יריה • גאורגיה • מרוקו • עיראק • בוכרה •
תימן • אפגניסטן • פרס • יוון • כורדיסטן • מצרים

תק"צ-תרצ"ה • 1830-1935

